УДК 811+930.1

ВЛАСОВ
Володимир Іванович,
д.е.н., д.с.-г.н.,
головний науковий співробітник,
Державна наукова
сільськогосподарська бібліотека
НААН
(м. Київ)

МОВА ТА ІСТОРІЯ

(думки вголос на VI Всеукраїнській конференції молодих учених та спеціалістів 28. 05. 2011 р.)

У статті розглянуто підходи щодо формування мови в історичному аспекті зі зникненням та появою слів, зміни їх поняття з часом, необхідності для молоді вивчати англійську мову і коротка інформація щодо перспектив історичних досліджень щодо життя і діяльності українців у США.

В статье рассмотрены подходы к формированию языка в историческом аспекте с появлением и исчезновением слов, изменением их понятий со временем, необходимостью изучения английского языка и короткая информация о перспективах исторических исследований жизни и деятельности украинцев в США.

In the article the approaches to forming of language in a history aspect with appearance and disappearance of words are considered, changes of their notion in course of time, necessity of study of English and short information about the prospects of history researches of life and activity of Ukrainians in the USA.

Шановні колеги! Дозвольте розпочати з Євангелії від Іоанна, де було зазначено: «Спочатку було Слово».

Для того, щоб «Слово» перетворилося у мову Бог створив Адама, а потім, відчувши, що тем для розмов з Адамом дуже мало, прийшов до ідеї створення Єви. З того часу, коли ця істота почала спілкуватися з Адамом, тоді й слід вести відлік початку створення мови, першими і найбільш значущими словами якої, які нині щоденно повторюють мільярди людей у світі, були: „Я тебе кохаю”. Тобто, Єву слід вважати не тільки нашою праматір`ю, а й праматір`ю мови. Крім того, Єва, на нашу думку, була утворювачем азів сучасної світової економіки, оскільки спочатку здійснила бартерну операцію, придбавши для

себе за яблуко чоловіка, а потім стала хранителькою домівки, діяльність якої зумовила формування «economics», що на давньогрецькому означає «мистецтво ведення домашнього господарства».

З набуттям нових поколінь людей, розселенням їх по нашій планеті, розвитком систем господарювання, які були різними відповідно до конкретних умов життя людини, що були діаметральні – від холодної півночі до гарячих тропіків, від височин гір до узбережжя морів та океанів, формувалася історія людства, яку супроводжував розвиток мови відповідно до конкретних умов життя людини, що змінювалися, і разом з ними змінювалася мова, її складові – слова, які виникали і зникали, трансформувалися за значенням при зміні умов життя спільноти.

Так, наприклад, всім відоме поняття: «Хата згоріла дотла» – нічого не залишилося від неї, але майже ніхто не знає, а що це таке «Тло», яке у старослов`янській мові означало «основання», або як це ми говоримо нині, використовуючи іноземне слово, – фундамент.

Прикладами трансформування значення слів можуть слугувати «Маркет» і «Маркетинг».

Перше слово нині означає поняття «ринок» у всіх його проявах, а коли воно виникло в Англії, то в ньому було закладено юридичний аспект – права лорда, або місцевої влади організовувати зустріч людей для здійснення торгівлі.

Друге – Маркетинг – нині розгалужена наука щодо просування товарів на ринку для забезпечення потреб людини, а під час початку його застосування це означало брудний і нечесний бізнес.

Часто-густо ми застосовуємо слова, що надійшли з інших мов, як данність, не замислюючись щодо їхнього реального значення. Наприклад, Сеул і Астана, це у перекладі з корейської та казахської мов просто «столиця», а назви столиць Марокко – Рабат і Таджикистану – Душанбе означають відповідно укріплений табір, який організовували кочівники-араби, ставлячи у коло свої вози при зупинці на ночівлю для захисту від можливого нападу, і

«понеділок», тому що багато років тому і багато років поспіль на тому місці кожний понеділок збиралися люди для торгівлі.

Канаду ми знаємо як назву потужної розвинутої країни, члена знаменитої сімки – G-7, а фактично її назва на мові одного з індійських племен – це «велике село».

В українську та російську мову ввійшла назва північно-американської птиці – «індик» та «индюк», яку завезли з Нового світу і яка стала домашньою птицею. Назва пішла від того, що у XV столітті європейці відкрили, як їм здавалося, шлях до Індії, звідки також пішла назва Вест-Індія (Західна Індія). В англійській мові, носії якої якраз і завезли в Європу дивовижну на ті часи птицю, індик має словну форму як Turkey – Туреччина, тому що цю птицю вперше привезли на парусному кораблі, який мав назву «Turkey».

Лексика будь-якої мови формується відповідно до умов життя народу. Так, якщо у слов`янських мовах можливо не більше 20–30 термінів, що означають стан і кольорові відтінки снігу та льоду, то у ескімосів – 400. Якщо слов`яни в принципі для проектування на місцевості завжди мали якісь прикмети дерев, каменів, гір, то в льодяній пустелі Арктики, коли ескімос йшов на полювання, якраз велике значення для його виживання мали прикмети снігового та льодового покрову, як ознаки шляху від дому до місця полювання і повернення додому.

Приклади можна було б продовжувати і продовжувати, але я хотів би окреслити два важливих моменти.

По-перше, на мою думку, мова це жива речовина, через яку людина доносить до інших свої думки, які самі по собі матеріальні, тому що є результатом протікання у мозку людини складних фізико-хімічно-біологічних процесів і слова, це не просто звук, а уречевлена думка, що може надзвичайно сильно впливати на людей. Згадаймо хоча б слова Грибоєдова про те, що «Злые языки страшнее пистолета», а ще краще звернення Сталіна до радянського народу 3 липня 1941 р., коли він знайшов найбільш точні слова, які згуртували радянський народ перед загрозою фашизму. Якби він почав промову з якогось

більшовицького заклику, такого ефекту не було б. Він почав звернення з двох дуже простих і поряд з цим дуже важливих для народу слів: «Братья и сестры».

По-друге, щодо обов`язкового знання іншої мови. Коли 46 років тому я приїхав з далекого Казахстану в Україну навчатися в аспірантурі, то поки не приїхала дружина, протягом двох місяців харчувався в їдальнях і довго придивлявся в меню до назви «узвар», яка асоціювалася для мене з м`ясним бульйоном. Нарешті в меню була також позиція «пиріжки з м`ясом» і тоді я замовив ці дві страви, сподіваючись на насолоду вживання пиріжків з гарячим бульйоном. Яке було моє розчарування, коли до пиріжків мені подали страву, яка для мене була знайома як «компот».

Це підштовхнуло мене до термінового засвоєння української мови. Тим більше, що в ті часи повсякмісцевої русифікації Інститут тваринництва Лісостепу і Полісся УРСР, де я навчався в аспірантурі, почав видавати міжвідомчий збірник наукових праць «Молочно-м`ясне скотарство».

У всякому випадку, коли у 1993 році мене направили на роботу радником у посольство України у США, м. Вашингтон, то проблем при спілкуванні з американськими українцями не було.

До речі, там (у США) я з`ясував, що українці при приїзді до США поряд із засвоєнням англійської мови в американському варіанті водночас просто «всмоктували» в українську мову прямі англійські слова. Наприклад, «Я вчора купив нову кару – від «car»- авто, або колюйте за таким -то номером – від «call» – телефонувати.

Другу мову, яку я почав вимушено засвоювати ще в школі, оскільки вона була обов`язковою шкільною дисципліною, була англійська. Продовження було в інституті, що запам`яталося у словах одного з викладачів, який сказав: «Знатимеш іншу мову, завжди матимеш бутерброд з маслом, а іноді з чорною ікрою».

Непогане знання англійської мови обернулося для мене двома позитивами: по-перше, в моєму активі близько двадцяти оглядів, присвячених питанням селекції, технологіям скотарства за кордоном, які я готував за

матеріалами англомовних наукових журналів; по-друге, завдяки знанню мови, мене, як я вже казав, направили на роботу у Посольство України в США.

Тут я переходжу до агітації, насамперед молоді, щодо негайної потреби оволодіння англійською мовою. Як би ми не пишалися співучою українською мовою Т.Г. Шевченка, але реалії такі, що завдяки Internet у світі панує англійська мова. І якщо нині завдяки цій глобальній комунікаційній мережі англійську мову знають 2 млрд. осіб, тобто вони стали фактично двомовними, то через 20–30 років їх вже буде до 5 млрд. і самі англійці, носії рідної мови, залишаться у меншості серед двомовних мешканців Землі.

Ще на що я хотів би звернути увагу молодих істориків це те, що історію України на її теренах досліджують тисячі науковців, а от історію українців за кордоном одиниці.

Тому хотів би звернути увагу на практично «незоране поле» для історичних досліджень в США. Це колосальний архів УПА в Клівленді, це такі особистості як Б. Грановський, Г. Махов, М. Гайдук, подружжя Савицьких, І. Федьків, Ф. Добжанський, М. Комановський та інші, які зробили значний внесок не тільки у розвиток науки в США, а й у світі.

Вивчайте мову, знаходьте гранти, зв`язуйтесь з українською діаспорою The Washington Group: E-mail The Washington Group org, голова Mychailo Datsenko, або ukraina – citizen@yahoo.com.

Під лежачий камінь вода не тече, шукаючий – обов`язково знайде.

Дякую.